

Η «ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ» ΤΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΙΙΙ. ΕΙΔΥΛΛΙΟ ΤΟΥ
ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ

Μέ δυό ἐρωτήσεις πού ὁ ἥρωας τῆς «*Ἀμαρυλλίδας*» ἀπευθύνει, ξαφνικά καί σχεδόν ἀγαναχτισμένος ἀπ’ τήν πορεία τῆς συζήτησής τους, στό φίλο καί συνομιλητή του – «*Εἰδίασας Θεόκριτον;*» καί «*Τό τρίτον εἰδύλλιον πῶς ἀρχίζει;*» – προκαλεῖ, μαζί μέ τήν ἀπάντηση, τήν εὐλογία ἀπορία τοῦ δεύτερου: «*Τί χρειάζεται ὅμως ὁ Θεόκριτος καί ἡ Ἀμαρυλλίς του;*»¹, φράση πού μᾶς δίνει, ἢ μάλλον μᾶς ἔδωσε, μέ τήν πλήρη παραπομπή πού περιέχει, τήν ἰδέα γιά τή συγκριτική ἀνάλυση δύο ὁμότιτλων, ἂν μή τι ἄλλο, ἔργων, τῆς «*Ἀμαρυλλίδας*» τοῦ Δροσίνη καί τοῦ ὁμώνυμου τρίτου εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου².

Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ Δροσίνης ὡς μαθητής δέ διδάχτηκε Θεόκριτο³, θεωρῶ δέ μάλλον ἀπίθανο νά ἦλθε σέ ἐπαφή μέ τά *Εἰδύλλια* στή διάρκεια τῆς σύντομης (πιθανόν διετοῦς) φοίτησής του στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν⁴, ξέρομε ὅμως ὅτι δέν εἶναι οὔτε ἡ πρώτη οὔτε καί ἡ τελευταία φορά πού ἀσχολεῖται μέ τόν ποιητή αὐτόν τοῦ 3ου π.Χ. αἰώνα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα μέ δική του μαρτυρία, τῷ φθινόπωρο τοῦ 1881 γνωρίζεται μέ τόν Ἀγγελο Βλάχο καί ἀποδέχεται τήν προτροπή του νά μεταφράσει Θεόκριτο⁵, στήν

1. Γ. Δροσίνη, *Ἀμαρυλλίς*, (Ἑθνικόν Ἀριστεῖον 1915), Ἀθῆναι 3^ηχ., 8.

2. Μεταξύ τῶν τίτλων πού φέρει τό εἰδύλλιο στή χειρόγραφη παράδοση εἶναι καί τό ὄνομα «*Ἀμαρυλλίς*». Βλ. A.S.F. Gow, *Theocritus* edited with a translation and commentary by —, Cambridge 2^η1952, Vol. I, 30.

3. Βλ. Ἑμμ. Γ. Γενεράλι, *Τα διδασκόμενα ἐν τῷ Γυμνασίῳ Βουκολικά Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου* μετ’ εἰσαγωγῆς, ἀναλύσεων, ἐρμηνευτικῶν σχολίων, λεξιλογίων κ.τ.λ. Ἐν Ἀθῆναις 1915, 5. Ἡ μαρτυρία πού μᾶς δίνει ὁ συγγραφέας ἀφορᾷ στό τελευταῖο ἀναλυτικό πρόγραμμα πού περιλαμβάνει τόν Θεόκριτο στή διδακτική ὕλη τῆς τελευταίας τάξης τοῦ Γυμνασίου. Πρβλ. *Ἡ μεταρρύθμιση πού δέν ἐγίνε (Τεκμήρια Ἱστορίας)*, τ. 2ος (1895-1967). Ἐπιμέλεια Ἀλέξης Δημαράς, Ἀθῆνα 1974, λ8^ς, 115, ὅπου δημοσιεύεται διάταγμα τῆς 31. Ὀκτωβρίου 1914 πού περιέχει τό «*Ὡρολόγιον πρόγραμμα μαθημάτων ἐλληνικῶν σχολείων καί γυμνασίων*». Τό γεγονός τῆς προσθήκης τοῦ Θεοκρίτου γιά πρώτη φορά τό 1914 ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τίς παρατηρήσεις τοῦ Θ. Γ. Παπακωνσταντίνου, *Πολιτιστική Κληρονομιά καί Νεοελληνική Ἑκπαιδευτική Τακτική* / Βιβλιοθήκη Σ. Ν. Σαρπιδόπου, 39 / Ἀθῆναι 1981, 61, 145.

4. Βλ. Γ. Δροσίνη, *Σκόρπια Φύλλα τῆς Ζωῆς μου*, [Α’], Ἀθῆναι 1940, 313-314. (Τόν τίτλο στή συνέχεια ἀποδίδω ὡς ΣΦΖ καί τόν τόμο χαρακτηρίζω ὡς Α’ σέ ἀντιδιαστολή μέ τοὺς Β’ καί Γ’, πού κυκλοφόρησαν πρόσφατα). Ἐπίσης *Αὐτοθιογραφικό Σημείωμα* τοῦ ποιητή στό Β’ τόμο τῶν ΣΦΖ (Φιλολογική ἐπιμέλεια: Γ. Παπακώστας), / Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὀφελίμων Βιβλίων / Ἀθῆναι 1982, 19.

5. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ Α’, 203-205. Σέ ἐνδεχόμενη ἐρώτηση σχετικά μέ τό λόγο πού ὤθησε τόν Α. Βλάχο νά προτείνει ἐιδικά στόν Δροσίνη τή μετάφραση τοῦ Θεοκρίτου, θά μπορούσαμε νά σημειώσουμε ὅτι «ἀπό τοὺς τρεῖς στασιαστές: τόν Παλαμά, τόν Καμπά

«'Εστία» δέ τῆς ἐπόμενης χρονιάς δίνει δείγματα τῆς μεταφραστικῆς τοῦ αὐτῆς προσπάθειας, πού πρὸς τὸ παρόν ὁμῶς εἶναι ἀσχετὴ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρινὸ ποιητὴ⁶. Ἀπεναντίας δυὸ χρόνια ἀργότερα, στὰ 1884, κυκλοφοροῦν τὰ «Εἰδύλλια», ὅπου καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ὑπότιτλο «Ἀρχαῖοι στίχοι» δημοσιεύονται παραφράσεις ἀρχαίων ποιητικῶν κειμένων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Θεόκριτου, πάντοτε ὁμῶς χωρὶς τὸ ἀρχαῖο κείμενο⁷. Ἀκολουθεῖ ἕνα χρόνο ἀργότερα ἡ δημοσίευση τῆς «Ἀμαρυλλίδας», πού πιστοποιεῖ τὴν ἐνασχόληση τοῦ συγγραφέα τῆς τὰ χρόνια ἐκεῖνα μέ τὸν Θεόκριτο⁸, μιά ἐνασχόληση πού ἐξελίχθηκε σέ μακροχρόνια σχέση⁹.

Δέν πρέπει ἐξ ἄλλου νά ξεχνᾶμε πῶς ὁ Δροσίνης ἀνήκει στὴ γενιά τοῦ 1880, στὰ «παιδαρέλια τῆς Νέας Σχολῆς», ὅπως περιφρονητικὰ τοὺς ἀποκάλεσαν οἱ παλαιότεροι, σ' αὐτοὺς πού «νέοι, γελαστοὶ, περιγελαστικοί, [...] πρὸς τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ περισσότερο γυρισμένοι» παρουσιάζονται στὸ «Ραμπαγᾶ» καὶ στὸ «Μὴ χάνεσαι»¹⁰. Δέν παύουν ὁμῶς ἀπὸ τοῦ νά ἔχουν καὶ ὑψηλότερες θλίψεις. Ὁ Δροσίνης συγκεκριμένα ἐπιδιώκει παράλληλα νά παραθίσει «τὴν κλειστή σιδερόπορτα τῆς 'Εστίας», τοῦ ἐπισημότερου γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ, καὶ μεταχειρίζεται ὡς κλειδί τὸ «Ποτάμι» τοῦ¹¹ μέ τὸ ὁποῖο καταφέρνει νά μπεῖ θριαμβευτικὰ «στὸν κορυφαῖο

κ' ἐμένα» (δηλαδὴ τὸν Δροσίνην) (ΣΦΖ, Α', 172) ὁ πρῶτος λείπει τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (ΣΦΖ, Γ', 41) καὶ ὁ δεῦτερος ἔχει ἤδη ἐγκατασταθεῖ στὴν Ἀλεξάνδρεια (Κ. Παλαμᾶ, Ἀπαντα, Η, 520). Κάποιος ἄλλος, νεώτερος, ὁ Πολέμης, πού θά μεταφράσει ἀργότερα, ὅπως θά δοῦμε, Θεόκριτο, «δέν ἦταν ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους» καὶ ἀνῆκε «στὴν ὀπισθοφυλακὴ τοῦ ρομαντισμοῦ ἀκόμα τότε» (ΣΦΖ, Α' 172). Ἐξ ἄλλου ὁ Δροσίνης κάνει λόγο γιὰ «κάποια ψυχικὴ συγγένεια» πού τὸν ἔδενε μέ τὸν Ἀγγελο Βλάχο, «ἀφανέρωτη» καὶ στὸν ἕνα καὶ στὸν ἄλλο (ΣΦΖ, Α', 203).

6. Βλ. Ἑστία 14 (1882), 794. Στὴ σελίδα αὐτὴ εἶναι δημοσιευμένα δύο Ἀνακρεόντεια καὶ μερικὰ Ἑρωτικά καὶ Σκωπτικά Ἐπιγράμματα (Ἀρχαῖον κείμενον καὶ Παράφρασις). Καὶ τὸ ἐπίγραμμα πού εἶναι μεταφρασμένο στὴν Ἑστία τοῦ 1884, χωρὶς τὸ ἀρχαῖο κείμενο τώρα, προέρχεται «ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας». (Ἑστία, 18 (1884), 683 = Γ. Δροσίνης, Εἰδύλλια, Ἀθήνησιν 1884, 113). Ὁ Δροσίνης ἐν τούτοις θυμᾶται πῶς δημοσίευσεν στὴν Ἑστία δυὸ τρία Εἰδύλλια μέ τὸ ἀρχαῖο κείμενο στὸ πλάι, τὰ ὁποῖα ἱκανοποίησαν τὸν Α. Βλάχο (Βλ. Γ. Δροσίνης, ΣΦΖ, Α', 205).

7. Βλ. Γ. Δροσίνης, Εἰδύλλια, ἀμ. παρ., 101-116.

8. Στὸ 14ο τόμο τῆς «Ἑστίας», πού μνημονεύσαμε παραπάνω, δημοσιεύονται καὶ οἱ «Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ» τοῦ Γ. Δροσίνης, ὅπου καὶ πάλι γίνεται ἀναφορὰ στὸν Θεόκριτο ('Ἑστία, 14 (1882), 660 = Γ. Δροσίνης, Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί, Ἀθήναι 3-χ., 171).

9. Βλ. ἐνδεικτικὰ α) Γ. Δροσίνης, Θα θραδιάζῃ 1915-1922, Ἀθήναι χ.χ., 31-32, β) Γ. Δροσίνης, Σπίθες στὴ Στάχτη, Ἀθήναι 1940, 60.

10. Κ. Παλαμᾶ, Ἀπαντα, Δ, 438-439. Πρῶτος ἐμφάνιστηκε [στὸ Ραμπαγᾶ] ὁ Ν. Καμπὰς τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1879... Τὸν ἴδιο μῆνα καὶ λίγες μέρες ἀργότερα ἐμφάνιστηκε ὁ Κ. Παλαμᾶς... Τὸν Ἀπρίλιο τέλος τοῦ 1879 ὁ Γ. Δροσίνης. (Ἑλ. Πολίτου - Μαρμαρινοῦ, «Ἡ ἐφημερίδα Ραμπαγᾶς (1878-1889) καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὴν ἀνανέωση τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας», Παρνασσός, 21 (1979), 248).

11. Ἑστία, 12 (1881), 473. Στις 26 Ἰουλίου 1881 δημοσιεύτηκε στὴν Ἑστία «τὸ Ποτάμι»,

λογοτεχνικό κύκλο» της¹². Ἡ γνωριμία του μέ τόν Ν. Πολίτη, πού συντελεῖται στό γραφεῖο της, τόν σώζει, ὅπως σημειώνει χαρακτηριστικά, ἀφοῦ τοῦ κόβει κάθε ὄρεξη νά ἐπιδοθεῖ σέ παρόμοιες μέ τό «Ποτάμι» κι ἄλλα «μετριώτατα στιχουργικά πεζολογήματα» συνθέσεις, οἱ ὁποῖες ἀπηχοῦν τήν ἐπίδραση τοῦ Κοππέ στήν ποίησή του¹³. Καί συμβαίνει αὐτό γιατί ὁ ἐπιφανής λαογράφος ἔχει κάτι ἄλλο, ἐντελῶς νέο καί δελεαστικό, νά προτείνει: «...μᾶς ὠδήγησε», σημειώνει ὁ Δροσίνης, «στόν ἀνεξερεῦνητον ἀκόμα τότε θησαυρό τῶν παραδόσεων, τῶν παραμυθιῶν, τῶν προλήψεων, τῶν συνθηγιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καί μᾶς παρώτρυνε νά τά μελετοῦμε τά ἐθνικά μας αὐτά κειμήλια καί νά τά χρησιμοποιοῦμε καθέννας στή δική του τήν τέχνη¹⁴». Γι' αὐτόν ὁ Πολίτης στάθηκε ἐκεῖνος πού τόν ἔκανε νά γράψει τίς *Ἀγροτικές Ἐπιστολές*¹⁵ καί τόν τόμο τῶν *Εἰδυλλίων*,¹⁶ μιά συλλογή ποιημάτων πού γιά τόν Παλαμᾶ θεβαιώνει τό ξημέρωμα μιᾶς νέας ἐποχῆς,¹⁷ γιά τόν Δροσίνη δέ μαρτυρεῖ τήν προσπάθεια νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό κάθε ξενική ἐπίδραση καί μάλιστα τῶν τότε φημισμένων Γάλλων ποιητῶν, πού ἀποτελοῦσαν τήν Παρνασσική σχολή, καί ν' ἀναζητήσει θέματα καί πάρα ἔξω ἀπό τά κοσμοπολιτικά κέντρα τῆς ἀστικῆς ζωῆς, στήν ἐλεύθερη ἑλληνική ζωή τοῦ βουνοῦ καί τῆς θάλασσας¹⁸.

Κάτω ἀπό τίς συνθηκες αὐτές, τῆς ἀναζητήσεως δηλαδή τοῦ νέου ἀπό τοὺς ἐκπροσώπους τῆς γενιάς τοῦ '80 καί τῆς πλήρους, ἀπό τόν Δροσίνη τουλάχιστον, υἱοθετήσεως τῶν ὑποδείξεων τοῦ Ν. Πολίτη γιά

σημειώνει μετὰ ἀπό χρόνια ὁ Δροσίνης μεταφέροντας καί τὰ αἰσθήματα χαρᾶς πού τόν πλημύριζαν γιά τήν τιμή πού τοῦ γινότανε. (Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 153-154). Πρβλ. καί Μαρίας Οἰκονόμου, «Ὁ Δροσίνης» (Βιογραφικό σκίτσο), *Ἑλληνική Δημιουργία*, τεύχ. 44 (1.12.49). Ἀφιέρωμα στά 90 χρόνια τοῦ ποιητῆ, 973-974.

12. Μαρίας Οἰκονόμου, ἄμ. παρ., 974.

13. Βλ. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 155. Μολονότι διανύομε τήν 8ετία Γ. Κασδόνη (1881-1888) στή διεύθυνση τῆς Ἑστίας, ἐν τούτοις ὁ Ν. Πολίτης ὡς «ὁ θεωρητικός νοῦς» της εἶναι παρών. (Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Β', 15, 2 καί Γ. Παπακόστα, *Τό περιοδικό Ἑστία καί τό διήγημα*, Ἀθήνα 1982, 49, 52).

14. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α' 158. Πρβλ. *Προβελέγγιος - Δροσίνης - Πολέμης - Στρατήγης - Καμπάς*, Ἐπιμέλεια Γ. Θέμελη, Βασική Βιβλιοθήκη 24, Ἀθήναι 1953, 122.

15. Πρέπει ἐν τούτοις νά σημειώσουμε ὅτι ἔχουν προηγηθεῖ οἱ «Ἀθηναϊκαὶ Ἐπιστολαί» τοῦ Ἀγγελου Βλάχου, *Ἑστία*, 7 (1879), 349-351, 366-368, 381-383, 397-399 / 8 (1879), 413-415, 429-431, 444-446, 478-480, 493-495, 510-512, 524-526, 557-558 / 9 (1880) 60-62, 76-78, 93-95, 123-125, 142-144, 158-160, 173-175, 190-191. (=Α. Βλάχου, *Ἀνάλεκτα*, τ. Α' *Διηγήματα. Κοινωνικαὶ εἰκόνες καί μελέται*, / Βιβλιοθήκη Μαρασλή / Ἐν Ἀθήναις 1901, 231-332).

16. Βλ. Γ. Δροσίνη, ὅπου καί στή σημ. 14, καί Στ. Κυριακίδη, «Λαογραφία καί Δημοτικισμός», *Νέα Ἑστία*, 26 (1939), 1486.

17. Βλ. Κ. Παλαμᾶ, *Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου*, Ἐν Ἀθήναις 2^η χ.χ., ιθ' (= Κ. Παλαμᾶ, Ἄπαντα, Α, 16).

18. Βλ. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α' 158.

μελέτη των ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ πνευματικὴ ἐνασχόληση μὲ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, καὶ μὲ τὴν πολὺ πιθανὴ γνῶση τῆς μεταφράσεως τοῦ Θεοκρίτου ἀπὸ τὸν Γάλλο Παρνασικὸ Leconte de Lisle¹⁹, ὁ Δροσίνης στρέφεται πρὸς τὸν ἐν λόγω Ἀλεξανδρινὸ γιὰ νὰ τὸν παραφράσει ἢ γιὰ νὰ τὸν διασκευάσει. Καὶ τὸ κάνει αὐτὸ μὲ εὐχαρίστηση, ἴσως λόγω τοῦ ὅτι αἰσθάνεται κάποια συγγένεια μὲ τὸν Θεόκριτο, συγγένεια ποὺ ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὸ ποιόν τῆς ποιήσεως τοῦ ἀρχαίου ποιητῆ – εἶναι ἓνας δεξιότηχνης ποὺ μὲ μουσικοὺς στίχους μᾶς δίνει μιὰ ρεαλιστικὴ εἰκόνα τῆς φύσης καὶ τῆς ποιμενικῆς ζωῆς – καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιστοιχία τῶν ἐποχῶν ἰδιαίτερα στὸν τομέα τῆς ἀναζήτησης τοῦ καινούριου.²⁰

Τὸ τρίτο εἰδύλλιο τοῦ Θεοκρίτου, ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐδῶ, φέρει τὸ ὄνομα Ἀμαρυλλίς ὡς ἐπικρατέστερο τίτλο μεταξὺ αὐτῶν ποὺ παραδίδει ἡ χειρόγραφη παράδοση²¹. Εἶναι σύντομο καὶ καλοδοου-λεμένο, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς νέας ποιήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ περιγράφει ὡς βουκολικὸ σκηνές ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν βοσκῶν καὶ τὶς ἐρωτικές τους περιπέτειες, ἑτεροφυλοφιλικές στὴν προκειμέ-νη περίπτωσι²². Συγκεκριμένα ἓνας ἀνώνυμος βοσκὸς ἀφήνει τὸ κοπάδι του στὴ φροντίδα τοῦ Τίτυρου καὶ πηγαίνει στὴ σπηλιά τῆς ἀγαπημένης του, ὅπου προσπαθεῖ μὲ ποικίλους τρόπους νὰ τὴ συγκινήσῃ: παράπονα, ὑποσχέσεις, ἀπειλές ὅτι θὰ πεθάνει. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἀναφορές εἶναι προσωπικές, στὸ τέλος ὅμως γίνονται μυθολογικές μὲ τὴν παράθεση ὀνομάτων θεαινῶν ποὺ κι αὐτὲς ἀγάπησαν θνητούς.

Ἡ Ἀμαρυλλίς τοῦ Δροσίνῃ εἶναι διήγημα ποὺ θέμα του ἔχει τὸν ἔρωτα τῆς ἡρώιδας του μὲ τὸν Στέφανο καὶ τόπο δράσης τὴ φύση μὲ τὰ «βουνὰ καὶ τὰ δάση της». Ὁ συγγραφέας παρουσιάζει τὸν ὑποψήφιο γαμπρὸ νὰ διηγεῖται σ' ἓνα φίλο του τὴν πορεία τοῦ αἰσθηματός του, ἄλλοτε σὲ περιβάλλον ρομαντικὸ, κοντὰ στὸ φλοῖσβο τῆς θάλασσας, κι ἄλλοτε στὸ σπίτι του. Γιὰ νὰ προχωρεῖ γρηγορότερα

19. Ἐλ. Πολίτου - Μαρμαρινοῦ, *Ὁ Κ. Παλαμᾶς καὶ ὁ Γαλλικὸς Παρνασσισμός*, (Συγκριτικὴ Φιλολογικὴ Μελέτη), Ἀθῆναι 1976, 74, 112-113, ὅπου ἀφ' ἑνὸς μὲν μαρτυρεῖται ὅτι ὁ Leconte de Lisle εἶχε μεταφράσει τὰ Εἰδύλλια ἀπ' τὸ 1861 καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Δροσίνης ἦταν ἐκεῖνος ποὺ «ἀπεκάλυψε» στὸν Κ. Παλαμᾶ τὸν Γάλλο ποιητὴ «μεταξὺ Ἀπριλίου 1881 καὶ ἀρχῶν Ὀκτωβρίου 1882».

20. Γιὰ τὸν Θεόκριτο καὶ τὴν ἐποχὴ του πῆρα στοιχεῖα ἀπὸ: α) Albin Lesky, *Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*. Μετάφραση Ἀγ. Γ. Τσοπανάκη, Θεσσαλονίκη 1972, β) *Der Kleine Pauly Lexikon der Antike*, Band 5, γ) «Θεόκριτος», Ἀφιέρωμα, *Ἑλληνικὴ Δημιουργία*, 14 (1.4.1953). Ὁφείλω ἐπίσης νὰ εὐχαριστήσω τὴ συνάδελφο κ. Σ. Χατζηκώστα, εἰδικὰ ἀσχοληθεῖσα μὲ τὸν Θεόκριτο, (S. Hatzikosta, *A stylistik Commentary on Theocritus' Idyll VII*, Amsterdam 1982), γιὰ τὶς ἐπισημάνσεις καὶ παρατηρήσεις ποὺ μοῦ ἔκανε σχετικὰ μὲ τὸ θέμα.

21. Βλ. ὅπου καὶ στή σημ. 2.

22. Βλ. G. Giangrande, *Scripta Minora Alexandrina*, Vol I, Amsterdam 1980, passim.

ή εξέλιξη και για να σπάει ή μονοτονία παρεμβάλλονται και έπιστολές που εκφράζουν νωπές τίς έντυπώσεις των ήμερών εκείνων. Έτσι μπορούμε να δούμε τίς πρώτες αντίδράσεις του Στέφανου στη ζωή του χωριού, που είναι άρνητικές, αλλά και τίς τελευταίες, που διαπνέονται από τό αίσθημα τής ολοκληρωμένης εϋτυχίας. Ό Δροσίνης περιγράφει μέ πολλή τέχνη τή φύση, ζωγραφίζει τούς χαρακτήρες και δημιουργεί δυό κεντρικούς ήρωες που γνωρίζονται, αλληλοεκτιμώνται και τελικά συνδέονται τόσο που δέ μπορούν να ζήσουν χωριστά και πέφτουν στην παγίδα που 'χαν στήσει παλαιότερα οι δικοί τους που θέλησαν να δέσουν «τό διαμάντι στό μάλαμα»²³.

Τό διήγημα²⁴ «γράφτηκε τό καλοκαίρι του 1885, λίγο πρίν φύγω για τή Γερμανία», σημειώνει ό συγγραφέας του, «και [τό χειρόγραφο] τό πήρα μαζί μου για να τό ξαναϊδω εκεί πρίν τυπωθεί στην Έστία [...]. Τό χειρόγραφο τής *Άμαρυλλίδος*», συνεχίζει, «τό ξαναδιάβαζα και τό διώρθωνα λίγο-λίγο, όταν ήμουν στη Δρέσδη στά 1885» και «διωρθωμένο τό στέλνα λίγο λίγο στην Έστία κάθε βδομάδα»²⁵. Τό έργο δημοσιεύτηκε πράγματι στό βασικό αυτό λογοτεχνικό περιοδικό των χρόνων εκείνων σε συνέχειες από τίς 24/11 μέχρι και τίς 29/12/1885²⁶ και γνώρισε «μεγάλη έπιτυχία», όπως θυμάται πολύ άργότερα και σημειώνει ευχαριστημένος ό Δροσίνης²⁷. Τό καλοκαίρι τής επόμενης χρονιάς τυπώθηκε και μπήκε στό συλλογικό έργο του συγγραφέα *Διηγήματα και Άναμνήσεις*²⁸ και άργότερα κυκλοφόρησε αύτοτελώς.²⁹ Ένώ όμως γράφτηκε και δημοσιεύτηκε τό 1885, ή άρχική του σύλληψη είναι άρκετά προγενέστερη. Συγκεκριμένα ό Δροσίνης σημειώνει ότι ή *Άμαρυλλίς* «έμεινε πέντε χρόνια [...] στά βάθη του νοού» του και συνδέει τή σύλληψή της μέ τήν πρώτη του επίσκεψη στις

23. Γ. Δροσίνη, *Άμαρυλλίς*, όπου στη σημ. 1, 122-123. Ό θείος του Στέφανου κι ό πατέρας τής *Άμαρυλλίδας* έχουν κάνει πρίν από χρόνια μιά συμφωνία που μπορεί να έχει εϋτυχισμένη κατάληξη κάτω από όρισμένες προϋποθέσεις. Αυτές διατυπώνονται σε φιλικό γεύμα από τόν πατέρα τής ήρωίδας προς τόν κ. Άριστειδή: «... όταν έλθη ή κατάλληλη ώρα θα μου στείλεις τόν άνεψιόν σου να τόν ιδω χωρίς να του ειπής όμως τίποτε. Θά γνωρισθώ και μέ τήν κόρη μου· άν ταιριάζουν και είναι και του γούστου μου, τελειωμένη ή δουλειά».

24. Ός διήγημα χαρακτηρίζεται στην Έστία, όπου πρωτοδημοσιεύεται (*Έστία*, 20 / Ιούλιος - Δεκ. 1885, περιεχ. τόμ), και κάτω από τόν τίτλο *Διηγήματα και Άναμνήσεις* αναδημοσιεύεται μαζί μέ άλλα έργα του συγγραφέα (Βλ. Γ. Δροσίνη, *Άμαρυλλίς*, όπου στη σημ. 1, προλ. σημ.), μυθιστόρημα τό θέλει ό έπιμελητής του 24ου τόμου τής Β.Β. (Όπου και στη σημ. 14, 123).

25. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 176-177.

26. Γ. Δροσίνη, «*Άμαρυλλίς*». Τω κ. Δ. Βικέλα, *Έστία*, 20 (Ιουλ. - Δεκ. 1885), 787-792, 807-811, 819-823, 835-839, 851-855 868-873.

27. Βλ. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Β', 129.

28. Βλ. άμ. παρ., 131.

29. Βλ. όπου και στη σημ. 1, προλ. σημ.

Γούβες.³⁰ Τότε γνωρίστηκε με τόν Έλθετό Βίλδ, γείτονά του στο κτήμα τους εκεί, και βρήκε στο πρόσωπό του τόν πατέρα της ήρωίδας του, όχι όμως και τήν ίδια, μιά κι αυτός δέν είχε εκεί μαζί του καμιά κόρη νέα και νόστιμη³¹. Ή καθυστέρηση της συγγραφής οφείλεται σ' αυτό ακριβώς τό γεγονός, της αναζήτησης δηλαδή του προσώπου πού θά ξπαίζε τό ρόλο της ήρωίδας, αίτημα πού ίκανοποιήθηκε μετά από πέντε χρόνια, κατά τόν συγγραφέα, όταν συνάντησε τή φανταστική

30. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α' 176. 'Ο Δροσίνης σημειώνει στόν πρώτο τόμο τών 'Αναμνησέων του τίς συνθήκες κάτω από τίς οποίες πρωτοπήγε στίς Γούβες — ένα έξοχικό τους στήν Εύβοια πού υπόκειται σέ όλο του τό έργο — όχι όμως και τή χρονιά. Ξεκίνησε, κατά τά γραφόμενά του, μιά μέρα του 'Ιουνίου μαζί μέ τόν πατέρα του, ό όποιος δέ μπορούσε νά άθετήσει τήν υπόσχεση πού του 'χε δώσει τήν προηγούμενη χρονιά, πώς, σέ περίπτωση πού θά τελείωνε μέ καλό βαθμό τό Γυμνάσιο, θά τόν έπαιρνε μαζί του (Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 75). Τό έρώτημα λοιπόν έντοπίζεται στο χρόνο πού είναι πιθανόν νά πραγματοποιήσε ό συγγραφέας τήν πρώτη του επίσκεψη εκεί, πρόβλημα πού μπορεί εύκολα νά λυθεί, μιά και ή επίσκεψη αυτή συνδέεται μέ τήν αποφοίτησή του από τό Γυμνάσιο. Είναι γνωστό πώς ή Μέση Έκπαίδευση τά χρόνια εκείνα περιελάμβανε 3τάξιο ως επί τό πλείστον 'Ελληνικό Σχολείο και 4τάξιο Γυμνάσιο (Βλ. 'Η μεταρρύθμιση πού δέν έγινε (Τεκμήρια 'Ιστορίας), τ. 1ος (1821-1894). 'Επιμέλεια 'Αλέξης Δημαράς / Νέα 'Ελληνική βιβλιοθήκη / 'Αθήνα 1973, 60, 63). 'Επί πλέον γνωρίζουμε τά σχολεία στά όποια φοίτησε ό Δροσίνης (Βλ. Μ. Οικονόμου, «'Ο Δροσίνης», όπου στή σην. 11, 973) και, τό άκόμη σπουδαιότερο, διασώζεται έλεγχός του του Α' τριμήνου του 1872, όταν ήταν μαθητής της Γ' τάξεως του 'Ελληνικού. ('Ο έλεγχος αυτός έχει δημοσιευτεί στο «Δελφίνι», 95 (Νοέμ. - Δεκ. 1981), 22, και τό πρωτότυπο έχει περιέλθει στά χέρια μου μέσω του κ. Π. Γ. 'Αγγελόπουλου, τόν όποιο και εύχαριστώ). Μπορούμε λοιπόν βάσιμα νά υποστηρίξουμε ότι ό Δροσίνης αποφοίτησε τό καλοκαίρι του 1873 από τό 3τάξιο 'Ελληνικό Σχολείο του «Λυκείου Σουρμελή» και νά υπολογίσουμε ότι τό καλοκαίρι του 1877, δηλαδή μετά από τέσσερα χρόνια, τελείωσε και τό 4τάξιο Βαρβάκειο Γυμνάσιο (Βλ. 'Η μεταρρύθμιση πού δέν έγινε, ό.π., 27, και 'Επετηρίς Βαρβακείου 'Ιδρύματος, 'Επιμέλεια Γ. Μπρή, 'Αθήναι 1961, 68). 'Ο υπολογισμός μας έξ άλλου επικυρώνεται ως άληθής άπ' τόν ίδιο τόν Δροσίνη. (ΣΦΖ, Β' 24, 49 και 69). Στήν περίπτωση όμως αυτή ή πρώτη επίσκεψη του στίς Γούβες πρέπει νά μετατεθεί από τό 1880 κατά τρία χρόνια και μαζί της και ή πρώτη σύλληψη της 'Αμαρυλλίδας, έκτός κι άν πρέπει νά αποδεσμεύσουμε τά δύο γεγονότα και νά δεχτούμε ότι ή άρχική ιδέα της 'Αμαρυλλίδας συνελήφθη σέ μιά έπόμενη επίσκεψη του Δροσίνης στίς Γούβες. 'Αξίζει πάντως νά σημειώσουμε ότι ό συγγραφέας έχει ήδη διαβάσει, προτού δηλαδή νά επισκεφτεί τίς Γούβες, τόν Κυνηγό του Γ. Φερρύ (Μ. Οικονόμου, «'Ο Δροσίνης», ό.π., και Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 69), μυθιστόρημα πού ξαναδιάβασε πολλές φορές και πού του γέννησε όσο τίποτε άλλο τήν αγάπη της έλευθερης ζωής τό βουνού και του δάσους» (Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, άμ. παρ.). Τά ύλικά λοιπόν έναποτίθενται σιγά - σιγά και πιστεύω πώς και τό 1880 νά έγινε ή πρώτη σύλληψη, αυτή θά ήταν κάτι τό πολύ διαφορετικό από εκείνο πού τελικά γράφτηκε, τή στιγμή πού τό 1881 είναι ή χρονιά-σταθμός στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Δροσίνης ως συγγραφέα, άφού τότε έγινε ή γνωριμία του τόσο μέ τόν Ν. Πολίτη όσο και μέ τόν 'Αγγ. Βλάχο. Μόνο χάρι σ' αυτούς ή 'Αμαρυλλίς είναι αυτή πού μαρτυρεί τό όνομά της, δηλαδή «χωριανοπούλα εις τό βουνόν και... βασιλίσσα εις τήν πόλιν» (Γ. Δροσίνη, 'Αμαρυλλίς, όπου στή σην. 1.9) και είναι άπαλλαγμένη «άπό κάθε ξενική επίδραση» ('Όπου στή σην. 18).

31. Βλ. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Α', 113.

κόρη τοῦ Ἑλβετοῦ Βιλδ σαρκωμένη στό πρόσωπο μιᾶς κόρης τῆς Ἀττικῆς.³²

Μέ τήν πρώτη σκηνή τοῦ ἔργου θρискόμαστε in medias res: ὁ ἐπώνυμος ἥρωας τοῦ Δροσίνη, «ὁ νεαρός νομομαθής» Στέφανος (Α, 1)³³ στή συνάντησή πού ἔχει μέ τόν φίλο του μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό «τό κτήμα τοῦ θείου του», ὅπου εἶχε πάει γιά «ν' ἀναλάβῃ ἐκ τῶν κόπων τῶν διδακτορικῶν του ἐξετάσεων» (Α, 1), ἐκθέτει τά θέληγτρα μέ τά ὁποῖα στολίστηκε ἡ ἐρημία γιά νά τόν γοητεύσει (Α, 7), δηλαδή τόν ἔρωτά του πρὸς τήν Ἀμαρυλλίδα. Ἡ τελική, θετική, ἔκβαση τῆς ὑποθέσεως δέ διαφαίνεται ἀπό τήν πορεία τῆς ἀφήγησης, ἀλλά ἔρχεται ὡς ἀπό μηχανῆς θεός, ὅταν τά πάντα ἔχουν τελειῶσει, μέ τήν εὐθυμη καί γελαστή μορφή τοῦ κ. Ἀριστείδη, θείου τοῦ Στέφανου (ΙΑ, 121), πού καταφέρειν βεβαιῶς νά μετατρέψῃ τήν ἀπογοήτευση τοῦ ἥρωα σέ ἀμετρη εὐτυχία.

Στό εἰδύλλιο τοῦ Θεοκρίτου ἀντιθέτως ὁ ἀνώνυμος «αἰπόλος»³⁴ τραγουδεῖ, μεταφέροντας ἀστική συνήθεια σέ ἀγροτικό περιβάλλον³⁵, μιά καντάδα μπροστά ἀπό τή σπηλιά τῆς ἀγαπημένης του, πού μέ τήν ἀδιαφορία της στόν ἔρωτά του τόν ὁδηγεῖ στήν ἀπόφαση νά σταματήσει τό τραγούδι καί νά διανυκτερεύει μπροστά ἀπό τή σπηλιά της,

32. Ἀμ. παρ., 176. Τήν κόρη αὐτή τῆς Ἀττικῆς πού ἐνέπνευσε τόν Δροσίνη προσπάθησα, ἀνεπιτυχῶς ὅμως μέχρι στιγμῆς, νά ἀνακαλύψω, βασισμένη στίς ποικίλες πληροφορίες πού ὁ συγγραφέας παρέχει στό ἔργο του, ποιητικό καί πεζό, τῶν χρόνων ἐκείνων. Σύμφωνα λοιπόν μ' αὐτές ἡ γνωριμία του μέ τήν ξανθὴ κόρη εἶναι πιά γεγονός τό καλοκαίρι τοῦ 1882. (Βλ. Γ. Δροσίνη, «Ἀγροτικά Ἐπιστολαῖ», *Ἑστία*, 14 (1882), 425) καί ἐκτείνεται μέχρι καί τό 1887 τουλάχιστον, ὅταν ὁ Δροσίνης βρίσκεται στή Γερμανία γιά δεύτερη φορά (Βλ. Γ. Δροσίνη, «Ὁ πλανώμενος Ὀλλανδὸς τοῦ Βάγνερ», *Ἑστία*, 23 (1887), 309). Στὴν ἀναζήτησή αὐτὴ ἐπέμεινα, παρὰ τὴ διαπίστωση — προειδοποίηση γιά μένα — τοῦ κ. Γ. Παπακώστα, ὅτι ὁ Δροσίνης εἶναι πολὺ φειδωλὸς στὴν παροχὴ πληροφοριῶν πού ἀφοροῦν στὴν οἰκογενειακὴ του ζωὴ (Βλ. Γ. Δροσίνη, ΣΦΖ, Γ' (Φιλολογικὴ Ἐπιμέλεια: Γ. Παπακώστας) / Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων / Ἀθῆναι 1983, 10, 13-14), γιά δύο λόγους: α) Γιατί τό ὄνομα Ἀμαρυλλίς εἶναι τό πῶς ἀγαπημένο του καί μ' αὐτό ὀνομάστηκε τό σπίτι του στὴν Κηφισιά (ἀμ. παρ., 166) καί β) Γιά νά ἐπισημανθεῖ γιά μιά ἀκόμη φορά (Βλ. ἀμ. παρ., 13, 15) καί ἐκ μέρους τό ὅλον ὅτι ὁ ἡθονγράφος Δροσίνης ἀναπαριστᾷ στή σύνθεσή του τήν πραγματικότητα κατὰ φωτογραφικὸ, θά ἴεγα, τρόπο, πρᾶγμα πού δηλώνει βέβαια πλήρη ἀποδοχὴ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ν. Πολίτη πού φθάνει στό σημεῖο νά ζητεῖ «νά εἰπωθοῦν τά πράγματα μέ τό ὄνομά τους». (Βλ. Γ. Παπακώστα, *Τό περιοδικὸ Ἑστία καί τό διήγημα*, ὅπου στή σμμ. 13, 86, 189).

33. Γ. Δροσίνη, Ἀμαρυλλίς. Οἱ παραπομπές στό διήγημα αὐτό, ἀπὸ δῶ καί πέρα, θά μπαίνουν μέσα στό κείμενο γιά τὴ διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη, θά ἀναγράφεται δέ κεφάλαιο καί σελίδα.

34. Βλ. ὅπου καί στή σμμ. 2.

35. Βλ. A.S.F. Gow, *Theocritus* edited with a translation and commentary by —, Cambridge 1952, Vol. ii, 64.

μήπως και καταφέρει έτσι να προσελκύσει την προσοχή ή τη συμπόνια της.

Οι κόρες και στά δύο έργα είναι επώνυμες, και μάλιστα συνώνυμες, με τη διαφορά ότι στον Θεόκριτο τό όνομα «Άμαρυλλίς» είναι κύριο³⁶, ενώ στον Δροσίνη τό βαπτιστικό της ήρωίδας (ΙΑ, 125) έπικαλύπτεται απ' αυτό πού ό Στέφανος της αποδίδει (Α,9/ΙΑ,125/Β,132) παρακινήμένος από την όνομασία πού ή ίδια είχε δώσει σ' ένα άγνωστο είδος ρόδων (Δ, 38-39)³⁷. Ός πρός τά έξωτερικά χαρακτηριστικά και οι δύο είναι χαριτωμένες, σύμφωνα τουλάχιστον μέ τά γούστα των έραστών τους. Η Άμαρυλλίδα του Δροσίνη μέ τά Ξανθόσουρα μαλλιά (Β, 25) «συνενώνει τά δύο άκρα της γυναικείας τελειότητας» και «είναι χωριατοπούλα εις τό θουνόν και είναι βασίλισσα εις την πόλιν» (Α, 9), έναντι της «μαυροφρύδας»³⁸ του Θεοκρίτου – «κυάνοφρυ/νύμφα» την αποκαλεί ό αιπόλος (ΙΙΙ, 18-19) – πού είναι, γιά τόν Δροσίνη και πάλι, άπλά και μόνο «τύπος χαριτωμένης βοσκοπούλας» (Α, 9), γιά τόν Θεόκριτο δέ «χαρίεσσα» (ΙΙΙ, 6). Ός πρός τόν ψυχικό κόσμο την Άμαρυλλίδα του Δροσίνη χαρακτηρίζει συνήθως «ή χάρις, ή άφέλεια, ή καλωσύνη, ή οικειότητα» (Γ, 30, Σ', 71), στοιχεία πού αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά «κόρης των άγρών» (Σ', 71), αλλά και κάτι άλλο, πού φαίνεται να άποτελεί γνώρισμα και των δύο ήρωιδων, όσο και άν αυτό έξάγεται ως πρός τό ένα σκέλος έμμεσα, μιά και ή βοσκοπούλα είναι πρόσωπο βουθό και άφανές· πρόκειται γιά την άπάθεια, πού φαίνεται να χαρακτηρίζει μόνιμα μέν τη χαριτωμένη, πεισματάρα όμως, νύμφη του Θεοκρίτου, προσωρινά δέ την αγαπημένη του Στέφανου (Ι, 114-115). «Άπαθές, υπερέφανον, άγέρωχον ύφος» έχει αναλάβει ή κόρη στο είδύλλιο, άφου ή συμπεριφορά της στην προκειμένη περίπτωση είναι τέτοια, πού μόνον σκέψεις άπελπισίας και λύσεις αυτοκτονίας υπόβάλλει στον έρωτύλον (ΙΙΙ, 7): «'Ω χαρίεσσ' Άμαρυλλί, τί μ' ούκέτι τουτο κατ' άντρον / παρκύπτουσα καλείς, τόν έρωτύλον;» (ΙΙΙ, 6-7), «άπάγξασθαί με ποιησείς» (ΙΙΙ, 9) και «ήνιδε τοι δέκα μάλα φέρω· τηνώθε καθεύλον/ ώ μ' έκέλευ καθελεϊν τυ, και αύριον άλλα τοι οίσω» (ΙΙΙ, 10-11), όμως «ώ τó καλόν ποθορεύσα, τó πάν λίθος», (ΙΙΙ, 18), «τόν στέφανον τίλαί με κατ' αύτίκα λεπτά ποιησείς» (ΙΙΙ, 21), «ούχ ύπακούεις» (ΙΙΙ, 24) γι' αυτό «ές κύματα... άλεῦμαι /... και κα δὴ

36. Άμ. παρ., 65.

37. Πρβλ. Θεόκρ. Ειδ. V 93, 131, XI 10 και 'Επίγρ. I 1. Παράλληλα να θυμηθούμε πώς σε δύο έρωτικά επιγράμματα (4, 10), από τά δεκαέντε πού μετέφρασε ό Δροσίνη «έκ της Έλληνικής Άνθολογίας» (=Anth. Gr. V 91, 81, Waltz) και τά όποια περιέχονται στα Ειδύλλιά του (όπου στη σμ. 7, 12-116), μνημονεύονται τα ρόδα. Άξίζει να σημειώσουμε πώς στο πρώτο από τά δύο (4=Anth Gr. V. 91), ό ποιητής αποδίδει τό «μύρον» του πρωτοτύπου μέ τό «δροσατό ρόδο».

38. Ίω. Πολέμη, Ειδύλλια Θεοκρίτου. Μεταφρασμένα (Έθνικόν Άριστεϊόν του 1917), Έν' Αθήναις 2^αχ.χ., 58.

ἴποθάνω...» (ΙΙΙ, 25, 27). «Ἀλγέω τὰν κεφαλάν, τὴν δ' οὐ μέλει» (ΙΙΙ, 52), «κείσευμαι δὲ πεσών, καὶ τοὶ λύκοι ὧδε μ' ἔδονται» (ΙΙΙ, 53). Ὁ τόπος διαμονῆς τους εἶναι μέσα στὴν καταπράσινη φύση, ἀλλὰ ἡ ὅλη διαμόρφωση τοῦ χώρου εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὴν ιδιότητά τους. Ἔτσι ἡ βοσκοπούλα κατοικεῖ σὲ «ἄντρον» πού περιβάλλεται ἀπὸ «κισσὸν καὶ πτέριν»: «αἶθε γενοίμαν / ἁ βομβεῦσα μέλισσα καὶ ἐς τεὸν ἄντρον ἰκοίμαν, / τὸν κισσὸν διαδύς καὶ τὰν πτέριν ἅ τυ πυκάσδει» (ΙΙΙ, 12-14). Ἡ Ἀμαρυλλίς τοῦ Δροσίνη ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔχει ἓνα «κομψὸν σπιτάκι τριγυρισμένον ἀπὸ πράσινα φυλλώματα δένδρων, στεφανωμένον μὲ περιπλοκάδας ἕως τὰ κεραμιδιὰ του!...» (Β, 23). Στὴ διάρκεια τῆς ἐξάμηνης διαμονῆς της ἐκεῖ (Γ, 32) δὲ μένει ξένη πρὸς τὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν: καταγίνεται μὲ τίς ἀσχολίες τους, μὲ περισσὸ κέφι μάλιστα, (Δ, 40 / Η, 88, / Ι, 108), ἔτσι πού νὰ δικαιολογεῖ ἀπόλυτα τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Στέφανου ὅτι «εἶναι χωριατοπούλα εἰς τὸ βουνόν» (Α, 9). ἡ σκηνὴ μάλιστα τοῦ θερισμοῦ, στὸν ὁποῖο συμμετέχει (Η, 88), εἶναι πιθανόν νὰ ἔχει σχέση μὲ τὴν Ἀγροίῳ πού εἶναι «ἀ[...]/ποιολογεῦσα παραιβάτις» (ΙΙΙ, 32), δηλαδὴ ἡ «ἐπομένη καὶ παρακολουθοῦσα τοῖς θερισταῖς» κατὰ τὸν Σχολιαστὴ³⁹, ἐκτός κι ἂν πρέπει νὰ διαγνώσουμε κι ἐδῶ⁴⁰ εὐρύτερη γνῶση τοῦ Θεοκρίτου⁴¹. Στὴ συνέχεια καὶ χάρι στὴν εὐαισθησία καὶ καλωσύνη της συμμετέχει καὶ στὸν πόνο τους (Θ, 100, 103). Ἡ λεπτότητά της αὐτὴ φαίνεται καὶ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τιμᾷ τὴ μνήμη τῶν δικῶν της: «Εἰς κάθε σταυρόν (τῆς μητέρας καὶ τῆς ἀδελφῆς της) παρετήρησα», διηγεῖται ὁ Στέφανος, «κρεμασμένον ἀπὸ ἓνα στέφανον ἀμαράντων» (Ε, 65). Δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ τὸ εἶδος τῶν λουλουδιῶν,⁴² ἀλλὰ τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖο ἀπαρτίζουν, ἀφοῦ στεφάνι ἔχει φέρεαι καὶ ὁ βοσκὸς γιὰ τὴν ἀγαπημένη του πλεγμένο «μ' εὐωδισμένα σέλινα καὶ μὲ μπουμπούκια κίστου», σὲ μετάφραση Πολέμη:⁴³ «τὸν στέφανον τίλαί με κατ' αὐτίκα λεπτὰ ποησεῖς, / τὸν τοι ἐγών, Ἀμαρυλλί φίλα, κισσοῖο φυλάσσω, / ἀμπλέξας καλύκεσσι καὶ εὐόδομοις σελίνοις» (ΙΙΙ, 21-23). Ἀνάμεσα στίς ἐργασίες πού μὲ δεξιότηχία κάνει ἡ Ἀμαρυλλίς τοῦ Δροσίνη εἶναι καὶ ὁ ἀργαλειός, στὸν ὁποῖο ἔχει ὑφάνει μόνη της ὁλόκληρη χωρικὴ ἐνδυμασία (Δ, 41), ἐνδυμασία πού θὰ φορέσει στὸ γάμο της καὶ τότε «ὥς νύμφη θὰ εἶναι ἀληθινὴ Ἀμαρυλλίς!» (ΙΒ, 132). Ὁ Στέφανος δὲ σημειώνει στὸ γράμμα πρὸς τὸν φίλον του τί εἰδους ἐνδυμασία σκέπτεται νὰ φορέσει ὁ ἴδιος σ' αὐτὸ τὸ ἀπρόσμενα εὐχάριστο τέλος τοῦ εἰδυλλίου του, ἔχει ὅμως

39. Σ *rec. ad loc.*

40. Βλ. στὴ σ. 37.

41. Πρβλ. Θεόκρ. Εἰδ. Χ., Ἑργατίνας ἢ Θερισταί.

42. Ὁ Γ. Δροσίνης ἔχει καὶ ὁμώνυμη ποιητικὴ συλλογὴ: Γ. Δροσίνη, Ἀμάραντα, Ἐν Ἀθῆναις 1890.

43. Ὅπου καὶ στὴ σ. 38, 57.

ἀναφέρει σέ προηγούμενη ἐπιστολή του τή συνήθεια τῶν χωρικῶν νά φοροῦν ἀκόμη τὰ χρόνια ἐκεῖνα φουστανέλλα, ἐνδυμασία στήν ὁποία εἶναι ἐξοικειωμένες οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ, ἔτσι πού στή θέα τῆς δικῆς του ἐνδυμασίας, ὅπως γράφει χαριτολογώντας, τρέπονται σέ φυγή, γεγονός πού τόν κάνει νά σκεφτεῖ τήν προσωρινή ἀντικατάστασή της μέ φουστανέλλα. Τελικά ὅμως ἡ δανεικὴ κάπα τοῦ ἐπιστάτη, ἀνάλογη μέ «τὰν *βαίταν*» τοῦ αἰπόλου (III, 25), τοῦ χρησιμεύει ἀπλά καί μόνον ὡς πρόσθετο σκέπασμα στίς κρύες στήν περιοχὴ ἐκεῖνῃ νύχτες τοῦ Μαΐου (B, 13, 23-24, 16 καί 17).

Ἐκτός ἀπὸ τίς ἀναλογίες περιεχομένου, πού μέχρι στιγμῆς σημειώσαμε, ὑπάρχουν κι ἄλλες πού φαίνεται νά ὑπαγορεύονται εἴτε ἀπὸ τήν τοπογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Γουβῶν, εἴτε ἀπὸ τίς προλήψεις καὶ λαϊκὲς δοξασίες τῶν χωρικῶν, τίς ὁποῖες ὁ Δροσίνης εἶχε γνωρίσει κατὰ τίς προηγούμενες συχνές ἐπισκέψεις του ἐκεῖ καί δικαίτερα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1882, ὅποτε κι ἔστειλε τμηματικά στήν Ἑστία τίς Ἀγροτικὲς Ἐπιστολές του⁴⁴. Σύμφωνα λοιπὸν μέ ρητὴ μαρτυρία τοῦ συγγραφέα «τὸ σπίτι τοῦ πατέρα τῆς Ἀμαρυλλίδος εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Βιλδ, καὶ τὸ χτήμα τους εἶναι τὸ Κορμπάτσι [...]. Τὸ ἄλλο χτήμα ποῖο μποροῦσε νά εἶναι παρὰ οἱ Γοῦβες μέ τὸν Πύργο τους;»⁴⁵ Ἀργότερα, ὅταν μέ πόνο σημειώνει τίς ἀλλαγές πού ἔγιναν στήν περιοχὴ, μνημονεῖ καὶ τήν πολλαπλῶς γνωστὴ κι ἀπὸ τὸ διήγημα Βρυσούλα⁴⁶. Ἀλλὰ γιὰ τὸ σαφὲ ἐντοπισμὸ τῶν ἀναλογιῶν ἄς πάρουμε ὡς βάση τὸ εἰδύλλιο. Οἱ «*αἶγες*» τοῦ ἀνώνυμου βοσκοῦ «*βόσκονται κατ' ὄρος*» μέ τὴ φροντίδα τοῦ Τίτυρου (III, 1-2), τὴ στιγμὴ πού ὁ ἴδιος εὐχεται: «*αἶθε γενοίμαν / ἃ βομβεῦσα μέλισσα καὶ ἐς τεδὸν ἄντρον ἰκοίμαν, / τὸν κισσὸν διαδῶς καὶ τὰν πτέριν ἃ τυ πυκὰσδει*» (III, 12-14). Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ χρησιμοποιοῖ ἐπανειλημμένως ὁ Δροσίνης καὶ μεμονωμένα καὶ ὅλα μαζί. Δίπλα στὴ ζωηρότητα τῆς Ἀμαρυλλίδας, ἡ ὁποία στὸ θάδισμα τῆς δίνει τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀγριόγιδου (Δ, 46) καὶ στήν ἐξαφάνισή τοῦ Στέφανου γιὰ δυὸ μῆνες στὰ βουνά καὶ στὰ δάση του (A, 1) πού θά προκαλοῦσε, κατὰ τὴν ἐκτίμησή τοῦ φίλου του, τὴ μετατόπισή τῶν ἐνδιαφερόντων του σέ γεωργικὲς καὶ ποιμνικὲς ἐργασίες (A, 4), ἔχομε τὴν ἐξωτερικὴ περιγραφὴ τῆς «Σπηλιάς τῆς Μάγισσας — ὅπου ὁ ἥρωας ξεναγεῖται ὅταν ἡ ἐξοικείωσή του μέ τὴν ἐξοχὴ ἔχει προχωρήσει (Γ, 30)— ἡ ὁποία εἶναι ταυτόσημη μέ ἐκεῖνῃ τοῦ

44. Γ. Δροσίνης, «Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί», Ἑστία (1882), 425 - 427, 486-490, 501-505, 531-536, 563-567, 600-604, 630-634, 656-661 (= Γ. Δροσίνης, Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαί, Ἀθῆναι 3^η χ.χ., σσ. 174).

45. Τοῦ ἴδιου, ΣΦΖ, Α' 176.

46. Τοῦ ἴδιου, ΣΦΖ, Γ' 136. Στὴ Βρυσούλα ἀναφέρεται καὶ σ' ἄλλα ἔργα του, ὅπως α) σ' «Τὸ Μῆλον», Ἑστία, 18 (1884), 536, καὶ β) στὸ ὁμότιτλο ἀπ' τὴ συλλογὴ: *Θά θραδιάζῃ*, ὅπου καὶ στὴ σσμ. 9, 149-150.

άντρου: «Ἡ σπηλιά εἶναι εἰς ὑψηλόν μέρος τοῦ βουνοῦ μέσα εἰς τό δάσος, καί τό μέγαλον ἀνοικτόν στόμα τῆς κρυμμένον ὅπως ἀπό σχῖνα (Ζ, 80). Ὀλόκληρο τό κεφάλαιο, σφιχτά δεμένο στήν ὑπόθεση, ἀφοῦ προάγει τήν ἐξέλιξη τοῦ μύθου, φαίνεται ὅτι εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπό τό ἄντρο τῆς Ἀμαρυλλίδας. Στή συνέχεια τοῦ εἰδυλλίου ὁ θεσκός προτρέπει τόν Τίτυρο νά ὁδηγήσει τό κοπάδι «*ποτὶ τὰν κρίναν*» (ΙΙΙ, 4) ἐνῶ στό διήγημα ἡ ἐπίσκεψη στήν κάπως ἀπομακρυσμένη (Δ, 41) Βρυσοῦλα, πού μέσα σέ καταπράσινο περιβάλλον (Δ, 43, Ε, 60) «σταλάζει νερόν καθαρόν ὥσαν κρύσταλλον» (Δ, 43), περιλαμβάνεται στό πρώτο μάθημα πού θά πάρει ὁ Στέφανος προκειμένου νά μάθει τά μυστικά τῆς ἐξοχῆς (Γ, 30). Τά μυστικά αὐτά τόν γοητεύουν τόσο πού τελικά ὁμολογεῖ πῶς θά δεχότανε εὐχαρίστως νά περάσει ὅλη του τή ζωή ἐκεῖ, ἀνάμεσα στά δάση καί στή θάλασσα (Α, 3), ἡ ὁποία σχεδόν γλείφει τά θεμέλια τοῦ Πύργου του (Β, 14). Καί στό εἰδυλλιο ὑπάρχει, σέ κάποια ἀπόσταση ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, θάλασσα, ἀλλά αὐτή θά χρησιμεύσει μόνο ὡς λύση ἀπελπισίας γιά τόν ἄτυχο ἐραστή: «*Τὰν βαίταν ἀποδύς ἐς κύματα τῆνῳ ἀλεῦμαι, / ὥπερ τῶς θύνως σκοπιάζεται Ὀλπις ὁ γριπεύς· / καί κα δὴ 'ποθάνω,...*» (ΙΙΙ, 25–27).

Ἐχει ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ ἠθογραφία, δίπλα στόν ἄλλο παραδοσιακό πολιτισμό, δίνει ἰδιαίτερη καί συνεχῶς μεγαλύτερη σημασία στά μάγια.⁴⁷ Στήν Ἀμαρυλλίδα θρῃσκόμαστε στό πρώτο ἀκόμη στάδιο, ὅταν τά πρόσωπα δέν ὑποδύονται μαγικές ιδιότητες παρὰ μόνον ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καί χάρι γούστου, ἐνῶ οἱ λαϊκές δοξασίες, πού μπαίνουν κυρίως καί σποραδικά, ἔχουν μάλλον πληροφοριακό χαρακτήρα. Ἔτσι γιά παράδειγμα ἡ Ἀμαρυλλίς, πού λόγω τῆς ὁμορφίᾶς (Δ, 41) ἢ τοῦ ὕφους τῆς (Ζ, 85) χαρακτηρίζεται ὡς Μάγισσα, ὑποδύεται ἄφοβα τό ρόλο τῆς Μάγισσας, γιατί ξέρει ὅτι ἡ ὑπαρξή τῆς εἶναι ὑπόθεση τοῦ παλιοῦ καιροῦ (Ζ, 82). Ὁ Στέφανος πάλι λέει ὅτι δέ θά μπορούσε ποτέ νά πιστέψει τή γύφτισσα πού θά τοῦ 'λεγε ὅτι μετά ἀπό ἓνα χρόνο θά μάζευε ἀμάραντα σ' ἓνα ἔρημο ἀκρογιάλι τῆς Ἑλλάδας (Δ, 48). Ἐπίσης ἡ γνωστή ἀκόμη καί σήμερα δοξασία, πού θεωρεῖ τήν Τρίτη ὡς μέρα ἀποφράδα γιά τή λήψη ὁποιασδήποτε σημαντικῆς ἀποφάσεως, ἀντιμετωπίζεται κριτικά, ἀφοῦ ἀποδεικνύεται ἀναληθές λόγω τῆς ξαφνικῆς τροπῆς πού παίρνει ἡ ἐξέλιξη τοῦ εἰδυλλίου Στέφανου - Ἀμαρυλλίδας (Ι, 107, 111 / ΙΑ, 123 ἐξ). Ἀντίθετα ὁ δυστυχῆς θεσκός πιστεύει – καί ἡ πίστη του ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τήν ἀγέρωχη συμπεριφορά τῆς ἀγαπημένης του – τόσο στή σημαδιακή συμπεριφορά τοῦ τηλέφλου, ὅσο καί στίς προρρήσεις τῆς κοσκινομάτιδος: «*ἔγνων πρᾶν, ὅκα μοι, μεμναμένῳ εἰ φιλέεις με, / οὐδὲ τὸ τηλέφλου ποτεμάξατο τὸ πλατάγημα, / ἀλλ' αὐτῶς ἀπαλῶ ποτὶ πάχῃ*

47. Μ. Vitti, Ἰδεολογική λειτουργία τῆς ἐλληνικῆς ἠθογραφίας, Κέδρος 1980, 72.

ἐξεμαράνθη· / εἶπε καὶ Ἀγροῖώ τάλαθέα' κοσκινόμαντις, / ἃ πρᾶν
ποιολογεῦσα παραιθᾶτις, οὔνεκ' ἐγὼ μὲν / τὶν ὅλος ἐγκειμαι τὺ δέ μευ
λόγον οὐδένα ποιῇ» (III, 28-33).

Μέ ὅσα πιό πάνω ἐκθέσαμε φαίνεται ὅτι τὰ δύο, διαφορετικά ἀπό
ἀποψη μορφῆς, ἔργα δέν εἶναι μόνον ὁμότιπλα, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς
ἀνάλογα. Ὁ Δροσίνης, πιστός μαθητὴς τοῦ Ν. Πολίτη, ὅπως ἀναφέρα-
με, βρῆκε στίς Γοῦβες τό φυσικό ἐκεῖνο περιβάλλον πού, παρά τή
χρονική (3ος π.Χ. - 19ος μ. Χ.) καὶ τή γεωγραφική (πιθανόν Σικελία⁴⁸ -
Εὐβοία) ἀπόσταση, ἐξακολουθοῦσε νά εἶναι τό ἴδιο μ' αὐτό τοῦ
Θεοκρίτου. Τή διαπίστωση αὐτή ἔχει κάνει κι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας:

«Δυό χιλιάδες χρόνια ὡς τώρα πέρασαν

— ὦ καλοὶ καιροὶ τοῦ Θεοκρίτου!—

Κι' ἄλλαξαν ὁ κόσμος· μά δέν ἄλλαξαν

Οἱ βοσκοῦλες κ' οἱ βοσκοὶ του.»⁴⁹

Μεταφέροντας τώρα σ' αὐτό τό περιβάλλον τήν κόρη τῆς Ἀττικῆς
τήν κατέστησε τέλεια Ἀμαρυλλίδα. Στό πρῶτο αὐτό στάδιο τῆς
ἐλληνικῆς ἠθογραφίας, πού ἀρκεῖται στή φωτογραφική, θά 'λεγα,
ἀναπαράσταση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὁ Δροσίνης συγγράφει
ἓνα ὥραϊο στήν ἀπλότητά του εἰδύλλιο, τοῦ ὁποῖου οἱ ἥρωες, σ'
ἀντίθεση μ' αὐτοὺς τοῦ Θεοκρίτου, εἶναι ἄστοι. Δέν εἶναι ἡ πρώτη
φορά πού ὁ συγγραφέας καταπιάνεται μέ ἠθογραφία, οὔτε πολύ
περισσότερο ἡ τελευταία⁵⁰. Παράλληλα δέν παύει ποτέ ἀπό τοῦ νά
ζητεῖ τὸ ὥραϊο «στά ταπεινά καὶ ἀπορριμμένα» καὶ οἱ μοῦσες του νά
'ναὶ «φαροπούλες καὶ βοσκοῦλες». Γι' αὐτό καὶ δέ ζητεῖ δᾶφνιο
στεφάνι, ἀλλὰ «λίγο θυμάρι τοῦ βουνοῦ» τόν φτάνει⁵¹. Αὐτὴ του ἡ
ἐπιλογή εἶναι σαφῆς καὶ στοὺς γύρω του καὶ βλέπομε τόν φίλο καὶ
ὁμότεχνο του Ι. Πολέμη αὐτό ἀκριβῶς νά τονίζει στήν ἀφιέρωση πού
προτάσσει στή μετάφραση τῶν *Εἰδυλλίων* τοῦ Θεοκρίτου πού φιλοτέ-
χνησε:

«Σέ σένα, ποῦ τούς ἐζησες
τούς στίχους τούς βουκολικούς
κ' ἐταίριασες στη λύρα σου,

48. Βλ. Hermann Beckby; Die griechischen Bukoliker. Theokrit - Moschos - Bion, (Beiträge zur Klassischen Philologie, Heft 49), Meisenheim am Glan 1975, 397.

49. Βλ. Γ. Δροσίνη, *Θά βραδιάζει*, ὅπου στή σημ. 9,32.

50. Προηγείται ἡ «Χρυσούλα» *Ἑστία*, 16 (1883), 765-780, καὶ ἀκολουθεῖ, ἀνάμεσα σ'
ἄλλα μικρότερα, «Τό βοτάνι τῆς Ἀγάπης», γραμμένο στή «Λειψία τό 1887 καὶ
δημοσιευμένο σέ συνέχειες στήν *Ἑστία* τῆς ἐπόμενης χρονιάς. (*Ἑστία*, 25 (1888), 68-73,
85-90, 100-106, 116-120, 129-135, 149-153, 164-169, 181-184, 198-201, 218-221).

51. Βλ. Γ. Δροσίνη, «Ἀπόκριση στὸν Παλαμά», γραμμένη στίς 12.9.27, *Ἡμερολόγιον
τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*, 1928, 502-503 (=Γ. Δροσίνη, *Φευγάτα Χελιδόνια 1911-1935*,
Ἀθῆναι χ.χ., 7).

μ' ἄφταστη τέχνη, τούς γλυκοὺς
τούς ἤχους τῆς φλογέρας,

.....
σέ σένα ποῦ σ' ἐμάγεψαν λόγγου καί κήπου κάλλη,
τό ξενοπαῖδι, ποῦ ἔντυσα καί σάν παιδί μου ὀρίζω,
σέ σένα τό χαρίζω⁵².

52. "Όπου καί στή σημ. 38, 7.

SUMMARY

Anna Chryssoyelow - Katsi, *The «Amaryllis» of Drossinis and Theocritus' Third Idyll*

George Drossinis' «Amaryllis» is being written in a period when a new literary mode is almost established: the period that intervenes between the assumed date of its conception and the date of its composition is crucial for the shaping of greek ethography and for a more general change in the field of literature, which was not only the *desideratum* of the so-called «generation of 1880», but also its achievement, realised under the guidance chiefly of N. Politis, who was the leading figure in the most influential literary magazin of that time, the «Hestia». Viewed from the point of transition from the old to the new, this period corresponds to the period during which Theocritus lived and wrote.

From the comparison between Drossinis' «Amaryllis» and Theocritus' *Third Idyll*, we may notice that the environment in which Drossinis places the «daughter of Attica» to play the role of his Amaryllis presents a striking ressemblance to the physical environment, the nature as described by Theocritus. The Alexandrian poet uses the *κῶμος* to transfer city customs to a rural environment, while the Athenian poet Drossinis transfers his city heroes to an analogous rural environment to which they conform easily and where they live pleasantly until the moment of the consumation of their happiness through their marriage. Theocritus' heroes, however, although they face analogous circumstances, act in a very different way.

With «Amaryllis» Drossinis gives us a hint of his personal contribution to the achievement of greek ethography, while he confesses in a formal and explicit manner (i.e. through an original creation and not through a translation of Theocritus' poem) his life-long relation to the Alexandrian poet.